

F R E D N I N G S V Æ R D I E R

ROSKILDE JOMFRUKLOSTER

ROSKILDE KOMMUNE

Besigtigelsesdato:	09.08.2011
Besigtiget af:	Simon Harboe
Journalnummer:	2011-7.82.07/265-0001
Kommune:	Roskilde Kommune
Adresse:	Sankt Peders Stræde 8 og 8 B, E, 4000 Roskilde
Betegnelse:	Roskilde Jomfrukloster
Fredningsår:	1918. Udv. 1988
Omfang:	<i>Den gamle fløj (ca. 1550, istandsat 1670), tilbygningen til klosteret (1906 af Jens Ingwersen), forvalterboligen (1907 af Richard Bergmann), haven, havemuren og gårdspladsen.</i>

— BYGNINGSBESKRIVELSE

Roskilde Kloster, det tidligere Roskilde Adelige Jomfrukloster, ligger indrammet af mure, hække og en større have, midt i Roskilde by.

Hovedbygningen, i omfanget nævnt som ”den gamle fløj”, består af en hovedfløj med to sidefløje. Den to etager høje bygning, som står i blank mur af munkesten, hviler på et skifte af tilhuggede granitkvadre og har røde heltage af vingetegl. I tagfladerne sidder flere murede skorstene med sokkel og krave, hvoraf én har muret hvælv. Hovedfløjen har mod gården en centralt placeret, aftrappet gavlkvist med klokke og årstallet 1699. Bygningens gavle er alle aftrappede og har smalle blændingsfelter, mens vinduerne er ældre, opsprossede vinduer som alle er markeret af et fladbuet murstik. Dørene er ældre fyldingsdøre med opsprossede, fladbuede overvinduer. Alle vinduer og døre er grønmaledede.

I det indre har Hovedbygningen bevaret en ældre, delvis oprindelig planløsning med trappen placeret bag hoveddøren, gangarealer mod gården og stuer og sale mod haven. I stueplan findes flere kontorlokaler, værelser og det tidligere køkken. Længst mod syd er indskudt en lav mellemetage, som er indrettet til tjenesteværelser. Førstesalen rummer flere stuer samt mod nord den gennemlyste Riddersal. Den nordre sidefløj rummer flere sale og en lejlighed, mens den søndre sidefløj rummer en lejlighed i stueplan og kirken på første sal. I det indre har Hovedbygningen bevaret et oprindeligt og ældre interiør i form af gulve af ølandsfliser og planker, barokke vinduer og gerichter, én- og flerfyldingsdøre med renæssancelåsekasser og bukkehornsbeslag, brystningspaneler, lysningssskodder, flere ældre støbejernsovne og loftstukkaturer samt bemalede trapper, vægge og lofter. Tagetagen har bevaret en oprindelig, bærende konstruktion af langstolstypen med dragere og konger, og rummer spor efter tidligere pigeværelser.

Damernes Fløj, i omfanget nævnt som ”tilbygningen til klosteret”, ligger vinkelret på Hovedbygningen. Damernes Fløj består af en hovedfløj med et fremskudt midterparti på havesiden samt midtrisalit og to kortere sidefløje mod gården. På midtrisalitten står

årstallet 1907. Den østre sidefløj er bygget sammen med Hovedbygningens nordlige sidefløj og i mødet mellem de to fløje er på gårdsiden opført et ottekantet tårn med kobbertag.

Damernes Fløj, der står på to skifter af groft tilhuggede granitkvadre, er en to etager høj, munkestensmuret bygning med kælder og delvist udnyttet tagetage. Bygningen har røde heltage af vingetegl hvori der sidder flere ældre heltagskviste, ældre tagvinduer og nyere udluftninger samt i rygningerne flere slanke skorstenspiber med sokkel, krave og muret hvælv. Gavlene er aftrappede og har smalle blændingsfelter, mens vinduerne er grønmaledede og opsprossede. Alle vinduesåbningerne har et fladbuet murstik. Hoveddøren er en portalindrammet egetræsdør, mens der i den østre sidefløj findes en fladbuet, renæssanceinspireret jerndør.

I det indre har Damernes Fløj bevaret sin oprindelige grundplan med centralt placeret trapperum i havesidens fremskudte midterparti, korridorgange mod haven og værelser mod gården. På tagetagen findes ældre pigeværelser og en nyere lejlighed. Taget er delvist understrøget med skum. Tårnet, der tidligere fungerede som trappetårn, rummer nu toiletter. I det indre har Damernes Fløj bevaret et oprindeligt og ældre interiør i form af et maurisk inspireret trapperum, trægulve, bemalede vægge, vinduesnicher og lofter, farvet glas i dørene samt oprindelige fyldingsdøre, gerichter, dørgreb og loftstukkatur.

Klosterforvalterboligen er bygget sammen med Hovedbygningens sydøstlige hjørne. Der er således gennem en dør i Forvalterboligen adgang til det tidligere køkken i Hovedbygningen. Forvalterboligen, der tidligere rummede en folkestue, er en grundmuret bygning af munkesten i én etage med rødt, teglhængt heltag, aftrappede gavle og to slanke skorstenspiber med sokkel og krave i rygningen. I tagfladen på havesiden sidder to heltagskviste, et ældre tagvindue og en nyere udluftning, mens der i gårdsidens tagflade sidder to ældre tagvinduer. Hoveddøren er en ældre, flammeret dør med firedelt overvindue. Havedøren er en nyere dør med termoruder. Bygningens vinduer er ældre korspostvinduer med murede sålbænke og et fladbuet murstik. Alle vinduer og døre er grønmaledede.

I det indre har Klosterforvalterboligen et nyere, åbent rumforløb i stueplan og på den udnyttede tagetage, og interiøret er gennemgående præget af nyere overflader på gulve, vægge og lofter, herunder parketgulv, strukturtapet og gipsplader. Der er bevaret flere ældre døre og en ældre trappe.

Haven ligger nord og øst for klosterbygningerne og er kendetegnet ved flere store, solitære træer, græsplæner samt områder med blomsterbede og bærbuske.

Havemuren afgrænser klosterområdet mod Sankt Peders Stræde og Dronning Margrethes Vej og er af røde teglsten med murkrone af røde vingetegl. Muren er kendetegnet ved støttepiller og savsnitsfrise. Enkelte steder er dele af en ældre kampestensmur synlig.

Gårdspladserne foran Hovedbygningen og Damernes Fløj er belagt med mindre sten, mens ganglinjer er markeret af fliser og pigsten. Gårdspladsen foran Hovedbygningen er tillige indrammet af et bælte af pigsten. Gårdspladsen foran klosterforvalterboligen er belagt med pigsten.

— BYGNINGSHISTORIE

”Roskilde Klosters historie kan spores tilbage til 1200-tallet. På grunden, hvor klosteret ligger i dag, lå dengang et kloster for dominikanermunke - også kaldet sortebrødre. Klosteret fungerede i mange år som et religiøst centrum. I forbindelse med reformationen i 1536 blev klosteret nedlagt. Bygninger og jordtilliggende blev overtaget af kronen. I 1557 blev både klosteret og den tilhørende kirke nedrevet efter kongelig ordre, og grunden blev i 1565 skænket til lensmand Mogens Godske. Der blev bygget en mindre herregård på stedet, som fik navnet Sortebrødregård - opkaldt efter det gamle kloster. Gården havde skiftende ejere frem til 1699, hvor to adelsenker fik kongens tilladelse til at købe stedet og oprette Danmarks første protestantiske kloster for unge ugifte adelsfrøkener. De to enker var Margrethe Ulfeldt – enke efter søhelten generaladmiral Niels Juel og Berte Skeel, enke efter en anden krigshelt fra Svenskekrigene generaløjtnant Niels Rosenkrantz, der døde under indtagelsen af Helsingborg i 1676.

Klosterets nuværende hovedbygning er den gamle hovedbygning til Sortebrødregård, som blev opført i perioden efter 1565. En betydelig del af bygningen menes at være opført af genbrugssten fra det gamle dominikanerkloster. Bygningen er opført i sengotisk stil med trappegavle og er i dag den ældste bygning i Roskilde, der anvendes til beboelse. I 1907 blev der tilføjet en ny beboelsesfløj til klosteret, der er bygget i samme stil som den gamle.

Af økonomiske årsager blev Roskilde Kloster i 1974 sammenlagt med Odense Adelige Jomfrukloster. Klosterkirken, der blev indrettet i 1701, er en privat kirke, som ikke modtager støtte fra kirkelige myndigheder. Store dele af Himmelev og det moderne Roskilde er bygget på klosterjord, og klosteret stod fra gammel tid for udpegningen af præst og degn i Himmelev. Siden klosterets stiftelse har Himmelevs præster stået for præstegerningen ved kirken. I 1871 blev klostersognet lagt sammen med Himmelev Sogn, og klosterområdet udgør på den måde en ø i Domkirkesognet. Fra 1737-1871 var Roskilde Jomfruklosters Sogn et anneks til Himmelev Sogn.”

Ovenstående beskrivelse er leveret af Roskilde Museum i 2011

Riddersalen i Hovedbygningen blev restaureret og istandsat af M. Nyrop i 1889, i hvilken forbindelse der blev foretaget en delvis udskiftning af gyldenlæderet samt malet våbenskjolde i vindueslysningerne.

— KILDER

Roskilde Kloster, udgivet af Roskilde Kloster – Den Skeel-Juel-Brahe’ske Stiftelse

Informationsfolder fra Roskilde Kloster

www.roskildekloster.dk

— MILJØMÆSSIG VÆRDI

Roskilde Klosters miljømæssige værdi relaterer sig til den enestående helhed af bygninger, have gårdsplads og mure, som definerer og afgrænser klosterområdet fra den omkringliggende by. Roskilde Kloster ligger således som en unik, kulturhistorisk oase, midt i Roskilde by.

— KULTURHISTORISK VÆRDI

Roskilde Klosters kulturhistoriske værdi knytter sig for det første til det samlede anlægs bibeholdte karakter af kloster, som dette viser sig i den tydelige og bevidste afgrænsning af området fra den omkringliggende by. Hertil kommer den synlige akse, som løber fra Hovedbygningens centralt placerede hoveddør ad Sankt Ols Stræde og Domkirkestræde til Roskilde Domkirke. Aksen vidner om klosterets historiske betydning og magt.

Der knytter sig endvidere følgende kulturhistoriske værdier til de enkelte bygninger:

Hovedbygningens kulturhistoriske værdi relaterer sig i det ydre til bygningens historiske fremtræden med oprindelige, sengotiske, barokke og rokokorelaterede bygningselementer i sig. Det sengotiske kommer tydeligst til udtryk i den blanke murs munkesten og i de aftrappede gavle med blændingsfelter, mens den tætte og taktfaste vinduessætning er præget af barokken. Vinduer og hjørnebåndsbeslag er både barokke og rokokoinspirerede, mens dørene med deres svungne fyldinger har et udpræget rokokorelateret udtryk.

I det indre knytter de kulturhistoriske værdier sig til den oprindelige og ældre planløsning med centralt placeret hovedtrappe, fordelingsgange mod gården samt stuer og sale mod haven. Hertil kommer det særdeles velbevarede interiørs mange sengotiske, renæssancerelaterede, barokke og rokokorelaterede bygningsdele, som ses i gulvene belagt med planker og ølandsfliser, vinduer, lysningsskodder, fyldingsdøre, gerichter, beslag, låsekasser, støbejernsovne og loftstukkatur samt den bemalede, barokke hovedtrappe. Særlig kulturhistorisk værdi har riddersalen med sit gyldenlæder, ovn, fyldningsdøre, dørstykker, låsekasser og beslag, marmorede brystningspaneler og gerichter, bemalede vinduesnicher, kraftige gesims og unikke, bemalede kassetteloft med bibelmotiver. Hertil kommer kirken i den sydlige sidefløj, den mod syd indskudte etage samt tagkonstruktionen af langstolstypen med dragere og konger, som ligeledes alle har stor kulturhistorisk værdi.

Damernes Fløjs kulturhistoriske værdier relaterer sig i det ydre til bygningens tidstypiske, historicistiske formsprog, der for det første tilpasser sig Hovedbygningens sengotiske og barokke arkitektur, for det andet viser historicismens arkitektoniske ønske om, gennem genanvendelsen af historiske motiver, at skabe en historisk, nationalt orienteret og stemningsmættet arkitektur. Stilistisk genbruger Damernes Fløj Hovedbygningens symmetriske grundplan med hoved-

og sidefløje, fladbuede vinduesstik, opsprossede korspostvinduer, aftrappede gavle med blændingspartier og ikke mindst anvendelsen af røde munkesten samt vingetegl. Historicismens friere leg med historiske motiver ses endvidere i det ottekantede tårn, balkonen med smedjernsgelænder, portalens spidsbuede indfatning, den østre sidefløjs renæssanceinspirerede jerndør, de dekorative murankre, brugen af savsnitsfriser ved hovedgesimsen og gavlenes blændinger, samt i det på havesiden fremskudte midterpartis stræbepiller. Det er alle motiver, som er med til at understøtte bygningens historiske stemning. Af kulturhistorisk værdi kan endvidere nævnes, at bygningens materialeholdning for en meget stor dels vedkommende, er oprindelig.

I det indre knytter de kulturhistoriske værdier sig til det historicistiske interiør, der mange steder fremstår oprindeligt. Det gælder eksempelvis de bemalede vægge, vinduespartier og lofter, det maurisk inspirerede trapperums kompositte kapitæler, krydshvælv, snoede søjler og farvede vinduesglas samt døre og gerichter. Hertil kommer, at der kun er foretaget ganske få ændringer i forhold til den oprindelige planløsning.

Klosterforvalterboligens kulturhistoriske værdi knytter sig i det ydre – ligesom i Damernes Fløj – til bygningens historicistiske formsprog, der tilpasser sig Hovedbygningens sengotiske og barokke arkitektur, hvilket viser sig i de fladbuede vinduesstik, de opsprossede korspostvinduer, de aftrappede gavle og slanke skorstenspiber samt ikke mindst i anvendelsen af munkesten og røde vingetegl.

Hvad angår haven, havemuren og gårdspladserne knytter deres kulturhistoriske værdier sig til deres funktion som ramme om klosterbygningerne. Hertil kommer havens mange gamle træer samt de ældre, kampestensmurede partier af havemuren.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

Hovedbygningens arkitektoniske værdi relaterer sig i det ydre til den trelængede, sengotiske bygnings symmetriske og karakterfulde fremtræden i blank mur af kraftige munkesten. Den stringens og soliditet som de rå teglsten, den lukkede sydvendte gavl, det ubrudte heltag og den massive sokkel udtrykker, understøttes af bygningens få, men sigende detaljer i form af aftrappede gavle med blændinger samt frontgavlens årstal og klokke. Denne massive, borgagtige fremtræden brydes dog af den tætte og taktfaste, barokke vinduessætning der visuelt åbner gård- og havesiderne op, og tilfører den sengotiske bygning et herskabeligt og elegant udtryk. Hertil kommer de overordentlig mange spor efter talrige om- og tilbygninger som findes i murværket samt de mange forskelligheder som ses i vinduesudformningen, hvilket bidrager til oplevelsen af en særdeles autentisk og historisk meget interessant bygning.

I det indre relaterer den arkitektoniske værdi sig til interiøret, der overalt er kendetegnet ved en oprindelig og ældre materialeholdning, hvilket resulterer i en meget helstøbt, historisk oplevelse. Hertil kommer det centrale trapperum hvor den bemalede og marmorerede baroktrappes durchsicht binder etagerne sammen, samt bygningens mange store vinduer, der overalt sikrer et kraftigt lysindfald.

Interiøret kulminerer i den gennemlyste riddersal, hvis elegante udsmykninger og overdådige detaljerigdom skaber en eksklusiv og meget autentisk, historisk atmosfære.

Damernes Fløjs arkitektoniske værdi relaterer sig i det ydre til den velbevarede, kraftige og karakterfulde, historicistiske fremtræden i blank mur med aftrappede gavle og næsten ubrudt heltag, som på elegant og formfuldendt vis tilpasser sig Hovedbygningen, uden på nogen måde at kopiere denne. Damernes Fløj låner form, motiver og materialeholdning fra Hovedbygningen, men præsenterer samtidig en større ensartethed og detaljerighed, hvilket blandt andet ses i soklens to skifter, dørene, midtrisalitten, portalen, murankrene, stræbepillerne, kvistene, savsnitsfriserne og i mødet mellem de to bygninger, hvor der er tilføjet et ottekantet tårn samt balkon.

I det indre relaterer de arkitektoniske værdier sig til det stemningsfulde interiør, som dette især kommer til udtryk i entreen, det centralt placerede, maurisk inspirerede trapperum og i gangarealerne, hvor de oprindelige vindues-, væg- og loftsbemalinger er bevaret. Anvendelsen af mørkt træ, florale motiver, hvide og røde teglsten samt farvet glas resulterer i et stærkt farvemættet og meget helstøbt, historicistisk interiør.

Klosterforvalterboligens arkitektoniske værdi relaterer sig i det ydre til den kraftige og karakterfulde, historicistiske fremtræden i blank mur med aftrappede gavle og næsten ubrudt heltag. Bygningens materialeholdning og farvesætning er enkel, idet den næsten udelukkende begrænser sig til brugen af røde tegl- og tagsten samt grønmalede vinduer. Bygningens detaljer i form af de fladbuede vinduesstik og hovedgesimsens savsnitsfrise er få, men markante, og bidrager til det overordnede indtryk af en bygning, der ligesom Damernes Fløj, i meget høj grad tilpasser sig Hovedbygningens karakterfulde udtryk.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

I Hovedbygningens, Damernes Fløjs og Klosterforvalterboligens ydre knytter de bærende fredningsværdier sig til det samlede bygningskompleks med de oprindelige og ældre detaljer, herunder sokler, murværk, døre, vinduer, gesimser, gavle, blændinger og tage med skorstene. Hertil kommer den oprindelige og traditionelle materialeholdning.

I Hovedbygningens indre knytter de bærende fredningsværdier sig til de oprindelige og ældre bygningsdele og detaljer, herunder ølandsfliserne og plankegulvene, de opsprossede vinduer, fyldingsdørene, lysningsskodderne, dørgreb, låsekasser, bemalinger og ovne. Hertil kommer den oprindelige og ældre planløsning, riddersalens interiør med alle detaljer samt bygningens traditionelle materialeholdning.

I Damernes Fløjs indre knytter de bærende fredningsværdier sig til det historicistiske interiørs oprindelige og ældre bygningsdele og -detaljer, herunder bemalinger på vægge, vinduesnicher og lofter, trapperummet med snoede søjler og kompositte kapitæler, det